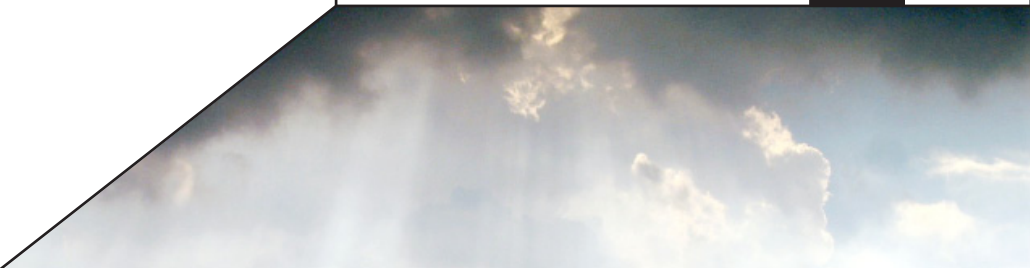
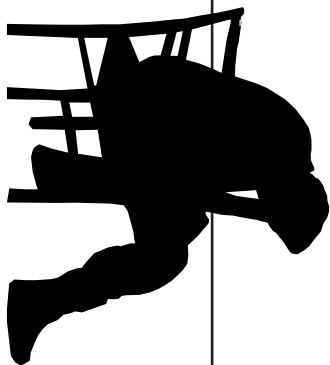

PAWEŁ MAJERSKI

Hybrydy

O „młodej poezji”
z lat sześćdziesiątych

Hybrydy
O „młodej poezji” z lat sześćdziesiątych

PRACE
NAUKOWE

UNIWERSYTETU
ŚLĄSKIEGO
W KATOWICACH

NR 2898

Paweł Majerski

**Hybrydy
O „młodej poezji” z lat sześćdziesiątych**

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2011

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
MAREK PIECHOTA

Recenzent
JERZY JASTRZĘBSKI

Spis treści

„Skrócona dekada” 7

Część I

Rozdział pierwszy

„Stamtąd się wywodzimy”. Poeci lat sześćdziesiątych
wobec awangardy 13

Rozdział drugi

Koncepcje, projekty, programy (Janusz Żernicki – Andrzej K. Waśkiewicz –
Krzysztof Gąsiorowski – Mieczysław Kucner).
Próba rekonstrukcji 25

Rozdział trzeci

Zaangażowani? 43

Rozdział czwarty

Unieważnieni. Suplement do rozrachunku Nowej Fali 55

Część II

Rozdział pierwszy

„...nie przeżywać życia, lecz przedumierać”. Sytuacje graniczne
(w) poezji Janusza Żernickiego 63

Rozdział drugi

Sen, pamięć i liryczne konwencje.
O *Widzeniu* Zbigniewa Jerzyny 79

Rozdział trzeci

Kosmos wewnętrzny i Historia. O wierszu Krzysztofa Gąsiorowskiego
Pierwszy świat mniejszy od świata beze mnie 97

Rozdział czwarty	
Ruchome granice mitu. Wokół <i>świecenia</i> Wojciecha Kawińskiego	119
Rozdział piąty	
„Miazga zdarzeń”. Tekst i konteksty <i>Młota</i> Andrzeja K. Waśkiewicza	137
Rozdział szósty	
„Testament” i skarga. O <i>Liście do Pozostałych</i> Edwarda Stachury	153
Rozdział siódmy	
Czas i archeologia słowa w poetyckim konkrecie. O <i>Klepsydrze</i> Stanisława Dróżdża	177
Indeks osobowy	197
Summary	207
Zusammenfassung	209

„Skrócona dekada”

W 1961 roku na łamach „Współczesności” Ireneusz Iredyński zamieścił artykuł *Bunt*, przywołując angielskich kontestatorów spod znaku Angry Young Men, pisarzy z Hiszpanii oraz „beatników” ze Stanów Zjednoczonych¹. Zaraz potem powracał do rzeczywistości polskiej, poświęcając fragment – na zasadzie kontrastu – „hłaskoidom”, odwołując się do kategorii infantylizmu, „naiwnego romantyzmu” i pozorności sprzeciwu. Buntu powielonego, sytuującego się od razu w szeregach ariergardy. Zapewne i tak, z bardzo krótkiej przecież perspektywy, można było spojrzeć na doświadczenia artystyczne (i szerzej: kulturowe) drugiej połowy lat pięćdziesiątych XX wieku. Na tych, którzy byli cieniami artystycznych indywidualności.

Zestawiając „bohatera 56” z młodszym „lirycznym medium”, Jacek Łukasiewicz zauważał:

Zupełnie inną [...] maskę przywdziewają ci, którzy dojrzewają już po Październiku. „Egzystencjalistyczne” poczucie osamotnienia łączy się u nich z buntem programowo niekonkretnym, z niepokojami, których wyraz bywa mało kontrolowany, następuje wreszcie oddzielenie buntów duchowych i odpowiadającej im sfery doświadczeń (lektura, sztuka, rozrywka) od działalności w społeczeństwie, poddanemu procesowi stabilizacji. Procesy te nie sprzyjają poezji awangardowej zaangażowanej w życie społeczne. Niepokój egzystencjalny, do którego roczniki 56 dochodziły z bagażem przeżyć jako do pierwszego rzeczywistego doświadczenia filozoficznego, stał się dla ich młodszych kolegów kostiumem tylko i zastępczym wytłumaczeniem własnych ich klęsk dojrzewania².

1 I. IREDYŃSKI: *Bunt*. „Współczesność” 1961, nr 1.

2 J. ŁUKASIEWICZ: *W stronę „szmaciarzy”*. W: TEGOŻ: *Szmaciarze i bohaterowie*. Kraków 1963, s. 103–104.

Pora jednak znów pomyśleć o tym, co wydarzyło się po heroicznym okresie buntów autentycznych i pozornych, wyborów zdecydowanie wpływających na oblicze polskiej literatury, bardziej lub mniej dyskretnych modyfikacji, tudzież zawsze powracających kopii. Interesuje mnie dekada młodych poetów, uwzględnienie pytań o konsekwencje pierwszych wyborów (estetycznych, ale i politycznych). Do tych zagadnień warto powrócić: ideowych i ideologicznych deklaracji (w tym przypadku przede wszystkim współtwórców Orientacji Poetyckiej „Hybrydy”), kolejnych estetycznych (czy etycznych również?) przesileni, strategii organizacyjnych, umożliwiających realizację pomysłów wydawniczych. Przede wszystkim dlatego, by zapytać o ścieżki literatury. Pisał Andrzej Zawada: „Orientacja »Hybrydy« należy [...] do historii literatury, a jeszcze bardziej do historii polityki kulturalnej i jej efektów”³, Marian Kisiel konstatował: „bez zrozumienia uwikłań światopoglądowych, w jakie weszło pokolenie 60, niepodobna zrozumieć jego racji artystycznych”⁴. Krzysztof Gąsiorowski, redaktor antologii *Coś własnego*, po latach z nieuchronnym rozżaleniem oznajmiał, potwierdzając zresztą znany fakt, że formacja „debiutantów z lat sześćdziesiątych” nie została przez krytykę opisana; że wiersze nie były przez kolejne lata poddawane interpretacjom i reinterpretacjom⁵. Tak, Hybrydy zostały skutecznie zmarginalizowane, a dowodem rzeczywiście stał się brak częściowych realizacji badawczych, analiz i interpretacji (wyjątkiem pozostaje twórczość Edwarda Stachury, w mniejszym stopniu Ryszarda Milczewskiego-Bruno).

W 1978 roku Andrzej K. Waśkiewicz opublikował książkę⁶, na którą złożyły się m.in. rozważania socjologiczno-literackie oraz interpretacyjne, poświęcone tomikom Janusza Żernickiego, Krzysztofa Gąsiorowskiego, Zbigniewa Jerzyny, Mieczysława Stanlika, Jerzego Koperskiego, Jerzego Lesława Ordana, Edwarda Puzdrowskiego, Stefana Połoma, Wojciecha Kawińskiego, Jerzego Górzańskiego. Autor przy-

3 A. ZAWADA: *W kleszczach programu*. W: TEGOŻ: *Wszystko pokruszone*. Warszawa 1985, s. 153.

4 Zob. *Dwugłos o pokoleniu '60*: M. KISIEL: *Zjawa pokolenia*; A.K. WAŚKIEWICZ: *Jednak Orientacja...* „Śląsk” 2002, nr 1.

5 *Coś własnego. Wiersze poetów z „Hybryd”*. Wybór, wstęp i posłowie K. GĄSIOROWSKI. Kielce 2002.

6 A.K. WAŚKIEWICZ: *Modele i formuła. Szkice o młodej poezji lat sześćdziesiątych*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978.

znawał, iż pierwotnie miała ona uwzględniać także teksty poświęcone Nowej Fali, międzygrupowym polemikom. W zamykającym publikację szkicu *Co nam zostało z tych lat?*, w ramach „listy nieobecności”, wymienia m.in. Stanisława Srokowskiego, Bohdana Zadurę, Lothara Herbsta, Ugrupowanie Literackie 66. Wybrał jednak prezentację zagadnień związanych z Orientacją Poetycką „Hybrydy”. Ta publikacja stała się dla mnie istotnym punktem badawczego odniesienia.

W niniejszej próbie opisu pojawiać się będą także poeci spoza reprezentatywnego kręgu Orientacji Poetyckiej „Hybrydy”⁷. Pierwszy człon tytułu *Hybrydy* odsyła, rzecz jasna, do kręgu poetów, o których pisze Waśkiewicz, jednocześnie – pozbawiony cudzysłowu – stać się ma znakiem rozpoznawczym szerzej pojętej formacji poetów debiutujących w latach sześćdziesiątych XX wieku; znakiem odsyłającym do poetyk, wyobraźni, form lirycznego wyrazu i gestów artystycznych. Niniejsza książka również składa się z dwóch części, lecz inne kryteria i strategii historycznoliterackiego bilansu stały się jej fundamentem.

Pierwsza część zawiera rekonstrukcję programów „młodopoetyckich” lat sześćdziesiątych, przedstawia kwestie „społecznego zaangażowania” ich twórców i – w związku z dominantami poetyki, modelami ich poezjotwórstwa – obecności wiersza w czytelnicznym obiegu. Punktem wyjścia jest jednak przybliżenie artystycznych wyborów i postaw pisarzy debiutujących, poszukiwania „swojej” tradycji, w tym akurat wypadku – powrotu do międzywojennej awangardy. Ten blok szkiców zamkną uwagi o rozliczeniach Nowej Fali z interesującymi mnie poetami siódmej dekady.

W części drugiej znalazły się natomiast interpretacje siedmiu wierszy Janusza Żernickiego, Zbigniewa Jerzyny, Krzysztofa Gąsiorowskiego, Wojciecha Kawińskiego, Andrzeja K. Waśkiewicza, Edwarda Stachury i Stanisława Drózdza. Ostatni z wymienionych autorów przypomina jednocześnie o początku tej książki, wyborach awan-

7 Rejestry uczestników ruchu przynoszą m.in. hasła słownikowe: E. GŁĘBI-CKA: *Orientacja Poetycka „Hybrydy”* (s. 217–241); *Forum Poetów „Hybrydy”* (s. 315–325); *Klub Cybernetystów* (s. 325–327). W: ТЕЙЖЕ: *Grupy literackie w Polsce 1945–1980*. Warszawa 1993 (wyd. 2 poszerzone *Grupy literackie w Polsce 1945–1989*. Warszawa 2000); G. GAZDA: *Orientacja Poetycka „Hybrydy”*. W: ТЕГОЖ: *Słownik europejskich kierunków i grup literackich XX wieku*. Warszawa 2000, s. 421–424. We wstępie do tomu *Zjawa realna. Antologia poezji lat sześćdziesiątych* (wybór i oprac. J. KOPERSKI. Warszawa 1999) przeczytamy, iż przed ostatecznym wyborem uwzględniano ponad 150 poetów.

gardowych, jednak owo „konkretystyczne” zakończenie jest szkicem o poezji wynikającej tyleż z awangardowych fascynacji końca dekady i lat następnych, co rodzącego się u nas projektu transawangardowego przewartościowania sztuki⁸. A to właśnie program opisu do podjęcia, więc... początek. Z dorobku każdego z wymienionych poetów wybieram jeden wiersz, próbując – także kontekstowo – unaocznic ewolucję indywidualnych poetyk, dominant wcześniejszych i późniejszych faz twórczości. To nie tylko próba odnalezienia „wierszy-soczewek”, niekiedy sygnalizujących możliwy „zarys całości”, ale i zestawienie utworów po prostu charakterystycznych, podległych schematom oraz – niekiedy – wyobraźniowym uproszczeniom.

Swoją książkę o zjawiskach artystycznych lat siedemdziesiątych Piotr Piotrowski rozpoczynał od pytania: czy mamy rzeczywiście do czynienia z „wydzieloną dekadą”? Chodziło mu o kwestię „tożsamości dekady, [...] tego czy lata siedemdziesiąte charakteryzowały się w miarę obliczem, które wyznaczało układ odniesienia ówczesnej kulturze artystycznej”⁹. I zwrócił, oczywiście, uwagę na rolę roku 1968:

Podstawowa obserwacja to utrata przez PRL swego ideologicznego charakteru, deideologizacji państwa, legitymującego się do tej pory marksistowskim światopoglądem. Cezurą tu jednak jest nie tyle rok 1970, co 1968. Patrząc na dekadę w tym kontekście, można powiedzieć, że lata siedemdziesiąte rozpoczynają się wraz z klęską tzw. rewizjonistów. Kalendarzowy początek dekady stanowi kontynuację zaczętego dwa lata wcześniej procesu¹⁰.

Rok 1968 to ważny moment kontrakcji poetów nieco młodszych wobec tych ze „skróconej dekady”. Interesuje mnie zatem to, co działo się w utworach wybranych poetów lat sześćdziesiątych. Także to, co działo się po ich debiutach, wiele lat później.

8 Na łamach „Agory” (1968, nr 20) ukazał się szkic Marka Garbali *Stanisława Drózdza poezja konkretna*, opatrzony informacją, iż „powstał w wyniku przeprowadzonej przez jego autora rozmowy z poetą i jest pierwszą prezentacją programu poezji konkretnej w Polsce”.

9 P. PIOTROWSKI: *Dekada. O syndromie lat siedemdziesiątych, kulturze artystycznej, krytyce, sztuce – wybiórczo i selektywnie*. Poznań 1991, s. 9.

10 Tamże.

Indeks osobowy

- A**kw zob. Waškiewicz Andrzej
Krzysztof
Anders Władysław 107
Andres Zbigniew 168
Andrzej zob. Trzebiński Andrzej
Andrzejewski Jerzy 70, 134
Apollinaire Guillaume (właśc.
Wilhelm Apollinaris
Kostrowicki) 16
Aragon Louis 184
Arp Hans (Jean Arp) 150
Augustyn św. 83
- B**abiński Andrzej 170
Bachelard Gaston 84
Baczyński Krzysztof Kamil 89, 92,
105, 108, 122, 123, 129, 130, 172
Badtke Marek 66
Balcerzan Edward 13, 26, 56, 97, 186
Baniecka Ewa 32
Barabasz 147
Baran Bogdan 188
Barańczak Stanisław 17, 57, 58–59,
114, 123, 124, 171, 187
Baranowska Małgorzata 85, 86
Bartelski Lesław Marian 116
Baszkowski Andrzej 66
- Baudelaire Charles 145
Bauman Zygmunt 189
Bazarnik Katarzyna 181
Beckett Samuel 79
Bense Max 181, 192
Berent Waćław 19, 89
Bereś Stanisław 33, 89, 107
Bereza Henryk 155
Bereziański Andrzej 181, 191
Berlewi Henryk 181
Berman Jakub 107
Białoszewski Miron 15, 20, 105, 106,
116, 133, 153, 168, 183
Biedrzycki Krzysztof 124
Bieńkowski Zbigniew 32, 171
Bieroń Jacek 128
Biskupski Andrzej 38
Błaut Sławomir 87
Błoński Jan 42, 84, 116
Bohr Niels Henrik David 38
Bojarski Waćław 107
Bolimowska Wiesława 47
Bordowicz Maciej Zenon 23, 27, 52,
56, 114
Borkowska Grażyna 44, 171
Borowski Jarosław 31
Borowy Waćław 25

- Borzym Stanisław 65
Bowker John 167
Boy zob. Żeleński Tadeusz
Bonifacio Baldassare 187
Bremer Claus 184
Breton André 73
Brodzka Alina 25, 171
Broniewski Władysław 48, 66
Brucz Stanisław 32, 181
Brudnicki Jan Zdzisław 65
Bryll Ernest 40, 80
Brzękowski Jan 16, 23, 25, 31, 34, 41, 49, 103, 114, 142, 180
Buchowski Marian 155, 156, 172, 173
Buchwald-Pelcowa Paulina 182
Buck Andrzej 50
Buczyńska-Garewicz Hanna 110, 189
Budda (właśc. Siddhartha Gautama) 156, 169
Budzyński Wiesław 105
Bugaj Jan zob. Baczyński Krzysztof Kamil
Bujnowski Józef 178, 180
Burek Tomasz 18, 25
Burska Lidia 171
- C**alvino Italo 112
Camus Albert 44
Childress David Heather 148
Chlebnikow Wielemir 16
Chmielowiec Michał 25
Chojnacki Roman 58
Chopin Henri 182
Chorażuk Bogdan 66, 171
Chruszczyński Andrzej 36
Chrystus zob. Jezus Chrystus
Chudak Henryk 84
Cieliczko Paweł 44
- Cieplińska Halina 163
Cieślak Tomasz 145
Cieślikowska Teresa 178
Coates Paul 90
Cocteau Jean 90
Condillac Étienne Bonnot de 113
Czachorowski Stanisław Swen 15, 19, 66
Czaplejewicz Eugeniusz 80
Czapliński Przemysław 44, 54
Czechowicz Józef 16, 131, 186
Czerniak Stanisław 189
Czuchnowski Marian 15, 17
Czychowski Mieczysław 169, 171
Czyżewski Tytus 17, 31, 180
- D**anek Danuta 82
Darska Bernadetta 44
Dawidek Gryglicka Małgorzata 181
Dąbrowska Elżbieta 157, 165, 167, 185
Dąbrowski Stanisław 93–94
Demińska-Pawełec Joanna 187
Derrida Jacques 158
Dłużniewski Andrzej 191
Dobosz Andrzej 116
Dobrowolski Stanisław Ryszard 66, 74
Drozdowski Bohdan 171
Dróżdź Andrzej 66
Dróżdź Stanisław 9, 10, 39, 174, 177–195
Drzewucki Janusz 171
Duchamp Marcel 193
Dunin Kinga 44
Dybel Paweł 38
Dygat Stanisław 161
Dziadek Adam 32
Dziamiński Grzegorz 33, 179, 184
Dziechcińska Hanna 182

- E**
 Einstein Albert 38
 Eliade Mircea 150, 189
 Elin Mila 17
 Eliot Thomas Stearns 19, 32, 33, 34,
 102, 112
 Engelking Leszek 168
- F**
 Fahlström Öyvind 180
 Fajfer Zenon 181
 Falkiewicz Andrzej 173
 Fazan Jarosław 31
 Fedeci Ziemowit 155, 169, 171
 Feliksiak Elżbieta 120, 145
 Fergusson Francis 50
 Fert Józef 159
 Fik Ignacy 36
 Finlay Ian Hamilton 195
 Flaszen Ludwik 116
 Floryńska-Lalewicz Halina 65
 Friedrich Hugo 120, 145
 Fryde Ludwik 25
- G**
 Gajcy Tadeusz 89, 92, 107, 108
 Gała Henryk 17
 Gałczyński Konstanty Ildefons 168
 Garbala Marek 10
 Garnier Pierre 195
 Gąsiorowski Krzysztof 8, 9, 14, 16,
 19, 20, 23, 25, 28, 35-37, 38, 39, 42,
 49, 50, 52-53, 55, 56, 57, 80, 82, 92,
 93, 97-117, 156, 159, 171
 Gazda Grzegorz 9, 168, 182
 Gielo Józef 171
 Ginczanka Zuzanna (pierwotnie
 Sara Ginsburg) 168
 Glatzel Ilona 84
 Głębińska Ewa 9, 50
 Gleick James 128
 Głowiński Michał 15, 146
- Goethe Johann Wolfgang 76
 Gołkowska Wanda 178, 191
 Gomringer Eugen 180
 Gomulicki Juliusz Wiktor 159
 Gorzelski Roman 194
 Gostomski Zbigniew 191
 Górniak Janina 64
 Górzanski Jerzy 8, 52, 171
 Grabowska Mirosława 70
 Grądział-Wójcik Joanna 31
 Grochowiak Stanisław 15, 171, 172
 Gronczewski Andrzej 80, 168
 Grześczak Marian 38, 183
 Guzicki Artur 171
- H**
 Hartwig Julia 72
 Havel Václav 184, 185
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 188
 Heidegger Martin 143, 158, 188
 Heisenberg Werner Karl 38
 Hejmej Andrzej 183
 Herbert George 187
 Herbert Zbigniew 93, 116, 168,
 181
 Herbst Lothar 9, 50
 Hertz Paweł 20
 Heydel Magdalena 33
 Hilsbecher Walter 87
 Hoffman Kazimierz 66
 Hopfinger Maryla 179
 Horacy, Quintus Horatius
 Flaccus 168
 Hurnikowa Elżbieta 13
- I**
 Innatowicz Janusz Artur 93
 Inglot Mieczysław 168
 Ireedyński Ireneusz 7, 76
 Irzykowski Karol 25
 Isou Isidore 182

- Iwaskiewicz Jarosław 159
Izdebska Agnieszka 145
- J.** Cz. zob. Czechowicz Józef
Jacob Max 64, 71, 72, 73
James William 161, 175
Jamroziak Wojciech 50
Jan Ewangelista św. 165, 167
Jan św., zob. Jan Ewangelista św.
Janerka Lech 108
Jankowski Jerzy 17
Januskiewicz Michał 161
Jarnicka Elżbieta 108
Jarosiński Zbigniew 57
Jasiński Bruno (pierwotnie Wiktor Zysman) 13, 16, 17, 31, 180
Jasiński Stanisław 27, 67, 73
Jaspers Karl 65, 101
Jaworski Krzysztof 31
Jaworski Stanisław 43, 102
Jerzyna Zbigniew 8, 9, 14, 16, 21, 27, 52, 56, 67, 79-96, 105, 108, 113, 115
Jezus Chrystus 72, 73, 156, 165, 167, 169
Jezus zob. Jezus Chrystus
Jędruszczak Alicja 14
Joyce James Augustine Aloysius 181, 191
Jung Carl Gustav 29, 75, 83
Jurkiewicz Zdzisław 193, 194
- K**apuściński Ryszard 47
Karasek Krzysztof 57, 59
Karol zob. Gajcy Tadeusz
Karpiniński Światopełk 66
Karpowicz Tymoteusz 15, 145, 146
Kast Verena 83
Kawiński Wojciech 8, 9, 22, 76, 113, 114, 119-136
Kazimierz św. 131
Kiełkowski Lucjan 17, 50
Kierc Bogusław 66, 142, 146, 147, 148
Kijowski Andrzej 116
Kisiel Marian 8, 26, 137, 138, 142, 143, 151, 161
Klejmont Waclaw 80
Kloch Zbigniew 178
Kłak Tadeusz 131, 172, 180, 186
Kochanowski Jan 29
Kończakowski Stefan 25
Końkowski Leszek 150
Kolář Jiří 184, 185
Kopczyński Onufry Bronisław 107
Koperski Jerzy 8, 9, 14, 16, 17, 18, 23, 27, 46, 47, 49, 50, 52, 55, 56, 57, 66, 75, 96, 115, 156, 171, 173, 174
Kopiński Aleksander 107
Kornhauser Julian 51, 57, 59-60
Kosińska Marzenna 174, 184, 191
Kostołowski Andrzej 193, 194
Kowalski Artur 47
Kozicki Marek 44
Kozłowska Barbara 191
Kozłowski Jarosław 191
Krasiński Zygmunt 82
Kruk Erwin 56
Krynicky Ryszard 14, 16, 18, 28, 50, 56, 57, 115, 171
Kryszak Janusz 15-16, 17, 23, 33
Kryszkowski Kryszek 184
Krzysztof Kamil zob. Baczyński Krzysztof Kamil
Kucner Mieczysław 22, 25, 37-41
Kukuła Janusz 97
Kuncewicz Piotr 41, 47-48, 55-56, 76, 183
Kunda Bogusław Sławomir 33, 50
Kurek Jalu (właśc. Franciszek Kurek) 16, 31, 180
Kurek Krzysztof 148
Kurowicki Jan 142

Kwiatkowska Wanda 27, 67, 73-74
Kwiatkowski Jerzy 26, 34, 51

Lachowska Dorota 65

Lao-Tse zob. Laozi

Laozi 156, 169

Läpple Alfred 165

Lebda Renarda 185

Legeżyńska Anna 97, 186

Leśmian Bolesław (właśc. Bolesław
Lesman) 29, 90, 91, 142, 143, 144,
145, 146, 148

Leszin Jerzy zob. Koperski Jerzy

Leszin zob. Koperski Jerzy

Leszin-Koperski Jerzy zob. Koperski
Jerzy

Lévi-Strauss Claude 189

Lewandowski Roman 44

Libera Antoni 79

Lichański Stefan 87

Lipska Ewa 17

Liotard Jean-François 189

Ładosz Henryk 74

Ładoszowie 65

Łoziński Jerzy 167

Łukasiewicz Jacek 7

Łukaszuk Małgorzata 31

M. Ewa zob. Leszin-Koperski Jerzy

Mach Wilhelm 166

Machnicki Mieczysław 56

Maciejewski Janusz 16

Magellan Ferdynand 30

Majakowski Włodzimierz 16

Majerski Paweł 20, 31, 192

Makarewicz Zbigniew 191, 193

Malicki Jan 182

Mar Józef 83

Marciniak Hanna 31

Maria Magdalena 167

Marinetti Filippo Tommaso 180

Markiewicz Henryk 50

Markiewicz Jarosław 56, 57, 171

Marks Karol (właśc. Karl Heinrich
Marx) 41

Martinek Libor 185

Marx Jan 79

Matuszewski Ryszard 16, 66

Melkowski Stefan 80

Meloch Katarzyna 95

Mencel Wojciech 107

Merleau-Ponty Maurice 79

Mętrak Krzysztof 80, 171, 173

Michałowska Teresa 182

Michaux Henri 20

Michnik Bogusław 191

Miciński Tadeusz 91

Mickiewicz Adam 36, 71, 72, 82, 120,
183

Mielcarek Eugeniusz 14

Milczewski-Bruno Ryszard 8

Miller Jan Nepomucen 183

Miłosz Czesław 15, 107, 108

Mitchell-Hedges Frederick A. 147

Mitzner Zbigniew 66

Młodożeniec Stanisław 13, 17

Moderska Beata 161

Mokrzycki Edmund 70

Molęda Edyta 32

Monika św. 84

Morcinek Krzysztof 179

Morton Chris 148

Mounier Emmanuel 44

Możejko Edward 21

Mroziewicz Krzysztof 14

Nader Luiza 179

Napierski Stefan (pierwotnie Stefan
Marek Eiger) 40

- Nasiłowska Anna 33
Nawrocki Aleksander 50, 156
Nęcka Agnieszka 44
Niesiołowski Wiesław 155
Nietzsche Friedrich Wilhelm 158, 188
Nocna Aldona 76
Norwid Cyprian zob. Norwid Cyprian Kamil
Norwid Cyprian Kamil 19, 30, 79, 92, 98, 112, 115, 131, 134, 158-159
Nowacki Dariusz 44
Nowak Andrzej 79
Nyczek Tadeusz 60
- O**
Olejniczak Józef 31
Opacka Anna 138
Opacka-Walasek Danuta 189
Ordan Jerzy Lesław 8, 17
Ostaszewski Robert 44
- P**
Pachocki Dariusz 75, 169, 171
Partum Andrzej 184
Pascal Blaise 191
Pasek Jan Chryzostom 183
Pasierb Janusz Stanisław 166
Pawłowska Danuta zob. Skibińska-Pawłowska Danuta
Pawluczuk Włodzimierz 175
Paźniewski Włodzimierz 20
Peiper Tadeusz 15, 16, 17, 18, 19, 23, 25, 31, 32, 34, 43, 47, 49, 60, 73, 102, 112, 113, 114, 115, 142, 180, 190
Pelc Janusz 182
Perse zob. Saint-John Perse
Picon Gaetan 101
Piętaś Stanisław 66
Pietruszewska Grażyna 57
Pietrych Krystyna 32
Piotrowski Piotr 10, 179
Piskor Stanisław 20-21
Piwowar Lech 17
Planck Max Karl Ernst 38
PM zob. Majerski Paweł
Pociej Bohdan 159
Podraza-Kwiatkowska Maria 91
Polit Paweł 179, 193
Pollak Seweryn 66
Połom Stefan 8, 17, 30, 55, 114
Pomerand Gabriel 182
Poręba Marcin 65
Pośpiech Ewa 117
Pośpiech Leokadia 57, 157
Pound Ezra Weston Loomis 19
Prokop Jan 123
Prokopiuk Jerzy 83
Proust Marcel 95
Przyboś Julian 13, 16, 18, 19, 23, 25, 29, 31, 34, 40, 47, 49, 73, 75-76, 97, 112, 142, 145, 150, 159, 160, 180, 181, 186, 187, 190
Puzdrowski Edmund 21, 56
Puzdrowski Edward 8, 17
- R**
Rachwał Tadeusz 158
Reszke Robert 83
Rilke Rainer Maria (właśc. René Maria Rilke) 17
Robakowski Józef 179
Rodak Paweł 107, 108
Rojek Przemysław 32
Roszewski Wojciech 30, 31, 56, 66
Rowiński Cezary 112
Różewicz Tadeusz 20, 40, 130, 159
Rusinek Wojciech 44
Rutkowski Krzysztof 153, 155, 156, 157, 158
Rymkiewicz Aleksander 16

- Rymkiewicz Jarosław Marek 22,
33, 40
Rypson Piotr 177, 178, 181, 182, 187
- S**
Sadowska Barbara 66, 171, 172
Sadowski Witold 19–20, 92
Sadurski Wiesław 56
Saint-John Perse (właśc. Alexis
Saint-Léger Léger) 19
Sajkiewicz Violetta 44, 45, 184
Saner Hans 65
Sartre Jean-Paul 44
Schaeffer Bogusław 183
Schulz Bruno 187
Schwitters Kurt 184
Sienkiewicz Barbara 32, 181
Skarga Barbara 65
Skatulski Grzegorz 173
Skibińska-Pawłowska Danuta 171
Skolimowski Jerzy 76
Skwarczyńska Stefania 168
Sławek Tadeusz 20, 158, 178, 185,
187, 188, 191
Sławiński Janusz 15, 44, 52, 76, 77,
122–123
Słocki Stefan 137
Słonimski Antoni 168
Słowacki Juliusz 36, 145, 168
Słucki Arnold 109, 171
Smoliński Eugeniusz 194
Smolka Iwona 80
Smulski Jerzy 84
Sobecka Anna 14
Sobolewska Anna 83, 84
Soczyńska Agata 31
Sowa Janek 44
Sprusiński Michał 40
Srokowski Stanisław 9, 17
Stabryła Stanisław 112
Stachura Edward 8, 9, 27, 46, 52, 55,
73, 75, 153–175
Staff Leopold 91
Stanlik Mieczysław 8, 114
Stankowska Agata 26
Stauffer Ethelbert 165
„Sted” zob. Stachura Edward
Sted zob. Stachura Edward
Stein Edith (Edyta), nazwisko
zakonne Teresa Benedykta od
Krzyża 110
Stein Gertrude 70
Stelmaszczyk Barbara 145
Štěpán Ludwik 168
Stern Anatol 13, 14, 16, 17, 31, 32,
93–94, 171, 180, 184, 185
Sterna-Wachowiak Sergiusz 35, 38,
192, 193
Stroiński Zdzisław 107
Strzałkowski Zbigniew 21
Strzemiński Władysław 19, 180,
180–181, 181
Strzetelski Jerzy 50
Styczeń Janusz 17, 50
Szahaj Andrzej 189
Szargan Mieczysław Michał 56
Szaruga Leszek (właśc. Aleksander
Wirpsza) 52, 80, 115
Szczyпка Józef 107
Szekspir William 50, 163
Szela Jakub 13
Szenwald Lucjan 67
Szmidt Andrzej 56
Szuba Andrzej 20, 21, 195
Szymańska Beata 17, 23
Szymański Edward 47, 65, 66, 67,
74, 75
Szymański Łukasz 74
Szymański Wiesław Paweł 159, 160

Szymczak Mieczysław 82
Szymoniak Krzysztof 116
Szyngwelski Waldemar 162, 166

Śliwiński Piotr 54
Śliwonik Roman 76, 171
Śniecikowska Beata 32, 181
Święch Jerzy 89, 130

Tatarkiewicz Anna 84
Tauber-Ziółkowski Andrzej 107
Thomas Dylan 187
Thomas Ceri Louise 148
Thoreau Henry David 158, 163
Tichý Martin 185
Tkaczuk Waław 97, 171
Tokarski Stanisław 150
Tokarz Bożena 21
Tomala S. 33, 38
Tomaszkiewicz Jerzy 107
Toruńczyk Barbara 108
Traczewska Maria 161
Truszkowski Jerzy 184
Trzebiński Andrzej 107, 108
Trznadel Jacek 145
Trznadel-Szczepanek Anna 133
Turowski Andrzej 180
Tuwim Julian 66, 183
Tynecka-Makowska Słowinia 168
Tyrowicz Stanisław 65

Ujma Magdalena 44, 45
Uniłowski Krzysztof 44
Urbankowski Bohdan 16, 50, 116
Urbanowski Maciej 108
Uszczyńska Joanna 162

Valéry Paul 19
Venclova Tomas 31

Villon François (François de
Montcorbier?, François des
Loges?) 168

Waław zob. Bojarski Waław
Waczków Józef 150
Walc Krystyna 168
Walczak-Delanois Dorota 31
Waleńczyk Jerzy 33
Wallis Mieczysław 88, 90
Wańkiewicz Andrzej Krzysztof 8,
9, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 27,
28, 31-35, 37, 39, 41, 42, 43, 48, 49,
50, 53, 56, 76, 80, 81, 86, 94, 96, 105,
106-107, 109, 115, 137-151, 173
Wat Aleksander (właśc. Aleksander
Chwat) 13, 14, 31, 85, 86, 112, 161,
181
Wawrzkiwicz Marek 56, 102
Ważyk Adam (pierwotnie Adam
Wagman) 14, 16, 17, 31, 32, 72
Wierusz-Kowalski Jan 150
Wilczek Piotr 182
Wilkoń Aleksander 185
Wilson Colin 157, 161
Wiśniewski Józef Henryk 56
Witkiewicz Stanisław Ignacy 168
Wójcik Mirosław 162, 164
Woźniakiewicz Piotr 179
Wrong Denis Hume 70
Wyka Kazimierz 25, 89, 130, 172
Wyka Marta 80
Wypych-Gawrońska Anna 13
Wyrwa-Krzyżański Tadeusz 136
Wyrwas Katarzyna 168
Wysłouch Seweryna 178, 180

Yankowski Yeży zob. Jankowski
Jerzy

- Z**abierowski Stanisław 168
Zadura Bohdan 9, 114
Zagajewski Adam 51, 57, 59–60
Zagórski Jerzy 16
Zaleski Marek 44
Zaniewski Andrzej 17, 47, 48
Zaratustra zob. Zaratusztra
Zaratusztra (Zoroaster) 189
Zawada Andrzej 8, 33, 34, 51
Zawodziński Karol Wiktor 180
Zaworska Helena 159
Zenon z Elei 31
Zgaiński Marek 166
Zgorzelski Czesław 72
Zieniewicz Andrzej 112, 117
Ziętek-Maciejczyk Ewa 44
- Znicz Lucjan 148
Zychowicz Juliusz 165
Zygma Zdzisław 76, 136
Zysk Tadeusz 161
- Ż**abski Eugeniusz 39
Żernicki Janusz (właśc. Janusz Kwiatkowski) 8, 9, 17, 19, 23, 25, 26–31, 38, 39, 55, 63–77, 114, 142, 171
Żeleński Tadeusz 25
Żmigrodzka Bożena 168
Żółkiewski Stefan 25
Żuliński Leszek 135, 137
Żurakowski Bogusław 17, 41
Żurek Sławomir Jacek 32

Paweł Majerski

The Hybrids On a „young poetry” from the 1960s

Summary

The author of the book is interested in a decade of Polish young poets, taking into account the consequences of the first aesthetic and political choices. The very issues are worth going through again these days, both idealistic and ideological declarations (above all co-authors of the poetical orientation “Hybrids”, subsequent aesthetic and ethical “turning points”, organizational strategies enabling the realization of publishing ideas.

Andrzej Zawada wrote that the “Hybrid” orientation belongs to the history of literature, and even more to the history of cultural politics and its effects whereas Marian Kisiel stated that it is impossible to understand the artistic arguments the 1960s generation entered without understanding the worldview intricacies. Krzysztof Gąsiorowski, the editor of the anthology *Coś własnego*, regrettably claimed after years confirming a well-known fact that the grouping of the “debutants from the 1960s” had not been described by the critics and their poems had not been interpreted or reinterpreted for years. In this way the Hybrids were efficiently marginalized which is proved by the lack of partial research realizations, analyses and interpretations.

In 1978 Andrzej K. Waśkiewicz published a book *Modele i formuła. Szkice o młodej poezji lat sześćdziesiątych*, which was composed of socio-literary and interpretative considerations devoted to the books of poem by Janusz Żernicki, Krzysztof Gąsiorowski, Zbigniew Jerzyna, Mieczysław Stanclik, Jerzy Koperski, Jerzy Lesław Ordan, Edward Puzdrowski, Sefan Połom, Wojciech Kawiński, and Jerzy Górzeński. The author claimed that initially it was to take into consideration the texts devoted to the New Wave and inter-group polemics. The text closing the volume entitled *Co nam zostało z tych lat?* enlists among others Stanisław Srokowski, Bohdan Zadura, Lothar Herbst,

and the 1966 Literary Grouping in the form of the “list of absence”. Yet, it presents the issues connected with “the Hybrid” poetical orientation

The very publication has become for the author of the book an important reference point. A new attempt to describe the poets also refers to the authors beyond the representative orientation “team”. Naturally, the title *The Hybrids* refers to the circle of poets whom Waśkiewicz describes and, at the same time, devoid of the quotation mark, is to become a landmark of a widely-understood group of poets debuting in the 1960s; a landmark referring to the poetics, imagination, forms of poetical expression and artistic gestures. The book also consists of two parts, yet it is other criteria and historio-literary strategies that have become its basis.

The first part contains a reconstruction of programmes by the 1960s “young poets”, presents the issues of the “social engagement” of their authors, and, because of the dominance of poetics and models of their poetry creation, the presence of a poem in the readers’ circulation. A starting point is, however, getting the artistic choices and attitudes of debutant authors closer, searching for „their” tradition, a return to an inter-war avant-garde in this case. This series of texts is closed with deliberations on the settling accounts of the New Wave with the poets of the sixth decade being of interest.

The second part covers the interpretations of seven poems by Janusz Żernicki, Zbigniew Jerzyna, Krzysztof Gąsiorowski, Wojciech Kawiński, Andrzej K. Waśkiewicz, Edward Stachura and Stanisław Dróżdź. The last one closes the book, reminding us of its beginning, avant-garde choices, however the “concretist” ending is a draft on poetry deriving from avant-garde fascinations of the end of the decade as well as a developing project of a trans-avant-garde redefinition of art. This, being a description programme to deal with, constitutes nothing but... the beginning. In the case of each poet, one poem was chosen in order to show the evolution of individual poetics, dominants of earlier and later stages of writing in the course of analysis and interpretation, context including. This is not only an attempt to find the poems – lenses sometimes signaling a potential “outline of the whole”, but a comparison of typical works, following the standards and sometimes imaginative simplifications.

Paweł Majerski

Die Hybriden „Junge Dichtkunst“ aus 60ern Jahren

Zusammenfassung

Der Verfasser interessiert sich für die Dekade der polnischen jungen Dichter und in dem Kontext für die Folgen der ersten ästhetischen und politischen Wahlen. Es lohnt sich – seiner Meinung nach – auch heutzutage auf diese Themen zurückzukommen und ideologische Erklärungen von Mitbegründern der Dichterischen Orientierung „Hybriden“, die aufeinanderfolgenden ästhetischen und ethischen „Wendepunkte“ als auch die die Verwirklichung von bestimmten verlegerischen Ideen begünstigenden organisatorischen Strategien zu besprechen.

Andrzej Zawada schrieb: „Die Dichterische Orientierung ‚Hybriden‘ gehört [...] zur Literaturgeschichte und mehr noch, zur Geschichte der Kulturpolitik und deren Ergebnissen“. Marian Kisiel konstatierte: „wenn man sich alle weltanschaulichen Verwicklungen der Generation der 60er Jahre nicht bewusst macht, ist man nicht im Stande, ihre künstlerischen Argumente zu begreifen“. Krzysztof Gąsiorowski, der Redakteur von der Anthologie *Etwas Eigenes* (pol. *Coś własnego*), behauptete nach mehreren Jahren betrübt, dass diese Gedichte überhaupt nicht interpretiert und neu interpretiert wurden, was die allgemein bekannte Tatsache bestätigt, dass die Gruppe der „Debütanten aus 60ern Jahren“ von den Kritikern in den einzelnen Jahren nicht berücksichtigt wurde. Ja, „Hybriden“ wurden effektiv marginalisiert, und ein Beweis dafür kann der Mangel an mindestens partiellen Forschungen und Analysen sein.

Im Jahre 1978 hat Andrzej K. Waśkiewicz das Buch *Die Modells und die Formel. Skizzen über junge Dichtkunst der 60er Jahre* (pol. *Modele i formuła. Szkice o młodej poezji lat sześćdziesiątych*) veröffentlicht, welche den poetischen Werken von Janusz Żernicki, Krzysztof Gąsiorowski, Zbigniew Jerzyna, Mieczysław Stanclik, Jerzy Koperski, Jerzy Lesław Ordan, Edward Puzdrow-

ski, Stefan Połom, Wojciech Kawiński und Jerzy Górzeński gewidmet waren. Der Autor beabsichtigte zunächst, die der Neuen Welle (pol.: Nowa Fala) und den zwischen den einzelnen poetischen Gruppen geführten Polemiken gewidmeten Texte auch in Rücksicht zu nehmen. In der das genannte Buch abschließenden Skizze *Was ist uns aus den Jahren übrig geblieben?* nennt er in einer „Abwesenheitsliste“ u. a.: Stanisław Srokowski, Bohdan Zadura, Lothar Herbst und die Literarische Gruppe 66. Letztendlich hat sich Andrzej Waśkiewicz entschieden, die mit der Dichterischen Orientierung „Hybriden“ verbundenen Themen darzustellen.

Die genannte Publikation wurde von dem Verfasser des vorliegenden Buches ein wichtiger Bezugspunkt. In seiner Bearbeitung berücksichtigt er aber auch die Dichter von außerhalb der repräsentativen Gruppe der Orientierung „Hybriden“. Der von ihm gewählte Titel *Hybriden* soll natürlich an die von A.K. Waśkiewicz beschriebenen Dichter erinnern, aber dasselbe Wort ohne Anführungszeichen sollte zu einem Erkennungszeichen für die ganze Gruppe der in den 60er Jahren debütierenden Dichter, deren Poetik, Vorstellungskraft und Formen der lyrischen Ausdrucksweise werden. Das vorliegende Buch besteht auch aus zwei Teilen, doch andere Kriterien und Methoden der geschichtsliterarischen Bilanz lagen ihm zugrunde.

Der erste Teil ist eine Wiederherstellung von „jungpoetischen“ Programmen aus 60er Jahren. Der Verfasser befasst sich mit dem „sozialen Engagement“ der Dichter und mit der Rezeption deren Gedichte bei den Lesern hinsichtlich der poetischen Dominanten und der Dichtkunstmodelle. Der Ausgangspunkt sind für ihn aber künstlerische Entscheidungen und Einstellungen von debütierenden Schriftstellern und ihre Suche nach „ihrer eigenen“ Tradition, in dem Fall eine Wiederherstellung von der Avantgarde der Zwischenkriegszeit. Der Teil endet mit den Bemerkungen über die Abrechnung der Neuen Welle mit den Dichtern der 60er Jahre.

Der zweite Teil beinhaltet die Interpretation der sieben Gedichte von folgenden Dichtern: Janusz Żernicki, Zbigniew Jerzyna, Krzysztof Gąsiorowski, Wojciech Kawiński, Andrzej K. Waśkiewicz, Edward Stachura und Stanisław Drózdź. Mit dem letztgenannten Autor endet das ganze Buch; der Verfasser erinnert an den Anfang und an avantgardistische Entscheidungen der dichterischen Orientierung, indem er eine Skizze über die Dichtkunst erschafft, welche sowohl aus avantgardistischen Faszinationen des Endes der genannten Dekade und der folgenden Jahre, wie auch aus dem in Polen entstehenden Projekt der transavantgardistischen Neuwertung der Kunst resultiert. Der Verfasser hat je ein Gedicht von jedem der genannten Dichter gewählt, um uns nach einer Analyse und Interpretation – auch kontextuell – die Weiterentwicklung der individuellen Poetik vor Augen zu führen und auf

die Dominanten der früheren und späteren Schaffensphasen hinzuweisen. Es ist nicht nur ein Versuch, bestimmte Gedichte-Linsen zu finden, welche den eventuellen „Abriss des Ganzen“ andeuten würden, sondern auch charakteristische, den Schemata und manchmal auch den Einbildungskraftvereinfachungen entsprechende Werke aufzuzählen.

Redaktor
Katarzyna Więckowska

Projektant okładki i szaty graficznej oraz skład i łamanie
Tomasz Gut

Korekta
Luiza Przełożny

Copyright © 2011
by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2074-8
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-2330-5
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I Ark. druk. 12,25. Ark. wyd. 12,0. Papier
offset. kl. III 90g/m² Cena 18 (+VAT) zł

Druk i oprawa: PPHU TOTEM
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Paweł Majerski

Cena 18 zł (+VAT)

ur. 30 grudnia 1968 roku w Będzinie, mieszka w Dąbrowie Górniczej. Historyk literatury, krytyk literacki. Adiunkt w Zakładzie Literatury Współczesnej Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, kierownik Pracowni Życia Literackiego na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim. Opublikował książki: Jerzy Jankowski (1994), Układy sprawdzeń. W kręgu Nowej Fali (1997), Anarchia i formuły. Problemy twórczości poetyckiej Anatoła Sterna (2001), Odmiany awangardy (2001).

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2330-5